

Christers magiska samling

Sveriges enda magiarkiv är en skattkammare – inte bara för de som vill veta mer om trollerikonstens historia i Sverige, utan också för den som har magiker, fyrverkarmästare eller andra underhållare i släkten. Tack vare Christer Nilssons samlande finns unik historia bevarad.

Text och bild: Maria Bratt

Mycket material har det blivit genom åren. I den rymliga villa Christer Nilsson och hans hustru Gertrud bor i täcks väggarna i ett av rummen av pärmar från golv till tak. På Kulturhuset Slottsvakten i Nyköping har han en permanent utställning om trollande och i ett källarvalv i staden finns hans skattkammare – Sveriges Magi-Arkiv.

Christer har varit fascinerad av trollkarlar och trollerikonst sedan han var en liten pojke. Han är själv trollkarl sedan nästan 70 år. Under större delen av sin artistkarriär har han kallat sig Christer el Ricco.

Hans intresse för trolleri började som för de allra flesta magiker: med en trollerilåda i julklapp. När han sedan såg trollkarlar uppträda blev han ännu mer taggad och han skaffade böcker för att lära sig hantverket på riktigt.

– Den första trollerisaken jag köpte kommer jag mycket väl ihåg. Den kostade tre kronor och

femtio öre och var en liten påse som man kunde trolla fram ett ägg i, berättar Christer.

Samlandet

Men Christers intresse för trollande begränsar sig inte bara till hantverket. Han är dessutom sedan många år tillbaka en hängiven samlare.

Christer tar mig med till arkivet,

som sedan 1983 ryms i ett gammalt skyddsrum i centrala Nyköping.

Det känns som en ynnest att få botanisera bland hyllorna med ovanliga och magiskt laddade föremål. Här finns planscher, gamla kortlekar, vackra trolleribord från slutet av 1800-talet, dukar och bägare. Mot en vägg står en utbrytarstock med utkarvade hål för huvud, armar och fötter och uppmonterade trollstavar fyller en hel hyllgavel.

Varje föremål är uppmärkt med en siffra och har en tillhörande dokumentation, bruksanvisning eller historik. En särskilt värdefull del av samlingarna är affischerna från slutet av 1800-talet och framåt.

Till en början bestod Christers samlande i att han klippte ut annonser och recensioner av andra trollkarlar. När föreställningarna var slut plockade Christer ned och sparade affischerna. Han kontaktade även trollkarlarna och bad om broschyrer och liknande som de kunde avvara.

Christer "Christer el Ricco" Nilsson

Magi-Arkivet finns i en källar-lokal i centrala Nyköping.

Magi-arkivet är det största i Skandinavien och är känt bland landets trollkarlar. Troligtvis är det inte många trollkarlar i Sverige som inte känner till Christer och hans arkiv, mycket tack vare hans omfattande arbete med att samla in deras biografier – ett arbete som har resulterat i två bokverk: *Trollare och andra underhållare* (1990) och *Sveriges trollkarlar* (2007). Den senaste är en sammanställning av alla då verksamma trollkarlarna i Sverige och deras företrädare. Biografierna sträcker sig i vissa fall 200 år tillbaka i tiden.

Historiska trollkarlar

– Trolleri är en av de äldsta underhållningsformerna som finns. Den äldsta skrivna källan som finns är nedtecknad på papyrus och berättar om en trollkarl som hette Dedi och som trollade inför faraos hov, berättar Christer.

– De flesta trollkarlar förr slog sig samman med andra underhållare,

kanske en jonglör och en sångare, till en liten grupp som reste runt och underhöll på marknader och sådant, berättar Christer.

Att vara trollkarl till yrket är en förhållandevis sen företeelse i Sverige. Men trollat har man förmodligen gjort sedan mycket långt tillbaka. Den första kända trolleriboken på svenska är *Lustigt nog en bok som lär ut konsten att tranchera. "En mycket nyttig och förbättrad TRENCHIER-BOK"* kom ut 1696. Bokens sista del lär ut diverse trolleritrick och har rubriken "*En nyligen colligerad och utur åtskillige Auctoribus sammansatt KONST- och UNDER-BOK*". Christer har ett exemplar av den mycket ovanliga boken, som han visar upp (bild på nästa sida).

Christer berättar att det under 1800-talet mest var utländska trollkarlar som reste till Sverige för att uppträda. Men mot sekelskiftet 1900 började det även dyka upp svenska trollkarlar.

– Max Hofzinsner (1885-1955) var en av de största. Han var mycket omtyckt – inte minst av kungen, Gustav V, som utnämnde honom till hovillusionist. Det var han även för Gustav VI Adolf, berättar Christer.

En annan trollkarl var Hector el Neco (1900-1965). I sina unga år

Max Alexander. En tidig "illusionist" och far till den berömda cirkusdirektören Brazil Jack.

BILDKÄLLA: MAGI-ARKIV

"En mycket nyttig och förbättrad TRENCHIER-BOK" kom ut 1696 och lär utöver trancher-konsten även ut trolleritrick.

KÄLLA: MAGI-ARKIV

studerade han juridik, men redan under sin skolgång tjänade han så bra med pengar på att trola inför publik att han i stället valde att bli trollkarl. Hans stora artistpremiär blev 1924 på Lorry i Köpenhamn.

– Han blev oerhört populär. Max Hofzinsers var lite gammaldags och stel. Hector var mer rolig. Under 1800-talet skulle det vara döds-kallar och svarta dukar på bordet. Då skulle det vara mystik, medan folk nu för tiden vill skratta också.

Trollkarlsarbete

Christers började själv trola när han var i 13-årsåldern. Trollandet var till en början begränsat till släktsammankomster, men så småningom började Christer även trola för föreningar och företag.

När Christer berättar om sitt trolande nämner han ofta "vi". Sedan han träffade sin hustru Gertrud agerade hon nämligen ofta "assistent".

– vilket innebar att hon lämnade över saker och emellanåt sade "hepp" och sådant, förklarar Christer.

Christer berättar om trollkarls-livet på 1950-talet. De uppträdde på Ungdomscirkusen som drog mycket folk på den tiden.

Ett nummer, "itu-sågade damen" minns både han och Gertrud mycket väl.

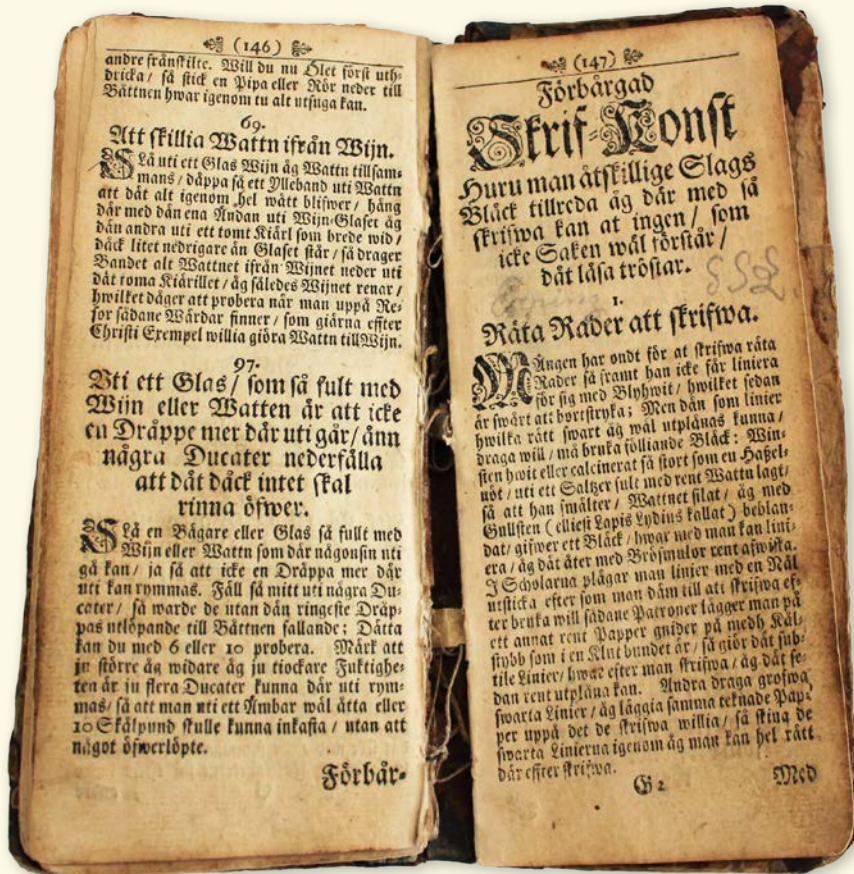
Upprinnelsen till Christer och Gertruds nummer var ett samtal med cirkusdirektören, som hette direktör Oscars.

– Jag frågade om de inte ville ha en trollkarl och "jo, det kunde ju vara kul – vad kan du göra?". Jag kan göra vad som helst svarade jag. "Kan du göra itu-sågade damen" frågade han mig då. "Javisst!" svarade jag.

Så det var bara att lära sig, konstaterar Christer med ett skratt.

– Är man en rik trollkarl så köper man sig en "itu-sågade damen-låda". Det finns speciella butiker som säljer allt möjligt trollerimaterial. Men är man en fattig trollkarl får man bygga en själv. Och det var vad Gertrud och jag gjorde.

Det blev ett mycket omtalat num-

mer. Men det var också krävande.

– Åtta föreställningar och aldrig mer! Skrattar Christer.

Till slut blev det för mycket med trolande, företag och barn, så Christer och Gertrud beslutade att ta en paus med trollandet. Försörjningen kom i första hand från frisersalongen, som Christer och Gertrud hade i centrum av Nyköping under många år.

Det var egentligen först efter pensioneringen som det stora intresset fick utrymme igen.

Framtiden

Men hur ser då framtiden ut för Magi-Arkivet?

Den stora frågan är vem som ska ta över samlingen efter Christer. Intressenterna har varit flera men till syvende och sist har resurser alltid saknats.

Christer konstaterar att det vore sorgligt om sakerna spriddes.

– Kungliga Biblioteket är väldigt intresserade av mina affischer, de visar ju både på artisternas och affischernas utveckling, berättar Christer.

– Många museer har för begränsade resurser för att kunna ta hand om allt - och då är det faktiskt en väldig tur att det också finns privata samlare, som kan ta vara på sådana här unika saker.